

ئۇفېسى مافەكانى مروؤظ- يونامى

ئۇفېسى كۇمسيۇنى بالاي مافەكانى مروؤظ

شوباتى 2014 بەغدا

رائۇرتى رەوشى مافى مروؤظ لە مانطى تەموز تا كانوونى يەكەمى 2013 لە عىراق

كورتكراۋەي كارى جىبەجىكاراۋ

لەسالى (2007) قەۋە ھەرىمى كوردستان يەكەم ھەرىشى تېرۇرىستى بەخۇيەۋە بېنيۋە لەۋ كاتەي كە بە دوو تەقنىقەۋە ھەرىش كرايە سەتر بېنباي ئاسايش و ۋەزارەتى ناخۇي ھەرىمى كوردستان لە 29 ي ئىلولى 2013 دا كە لە يەكەي لە تەقنىقەۋەكان ئەمبولانس بەكارھاتبۇو، ھىيى كەسىكى سىپىل لەم رووداۋەدا نەكوزراۋە بەلام بەتۈپەرەي رائۇرتەكان 20 كەس بېرىندار بوۋە.

بەتۈپەرەي داتاكانى دەسەلاتەكانى ھەرىمى كوردستان، دىمارەي تەۋاوي راپىراۋەكان و بەتدكرارەكان لە ھەرىمى كوردستان لە كۇتايى مانطى كانوونى يەكەمى 2013 دا بېرىتى بوۋە لە (4844). (2950) لە كۇي ئەم دىمارەيە راپىراۋەكانى ئېش دادىپاي كىردن بوۋە، كە لەئىۋانىاندا (70) ئافەرەت و (170) نەۋجەۋان ھەبۋە. ۋە (1894) ىش ھوكمدراۋن كە لەئىۋانىاندا (44) ئافەرەت و (50) نەۋجەۋان ھەبۋە. ھەندىك لە طرتووخانەكان تاكو ئىستىا طرەتتى قەربالغى و خرايى لە تاكوخاۋىنباي ھەيە. لە ھەردوۋ طرتووخانەي ضەمىمەمال و زاخۇ ھىيى قاۋشىكى تايىتە نېيە بۇ ئافەرەتاني راپىراۋ. لە ميانى ضاۋىكەۋتن لەطەل راپىراۋەكان وا دەرەكەۋتوۋە كە نىطەترانى ھەيە دەربارەي طرەتتى ھەرمەكى و تەپەرەۋ نەكرەنى رېۋىكە ياسايبەكان. يونامى تېيىنى ئۇۋەي كىردوۋە كە دوۋاكتوتىكى زۇر ھەيە لە ناردنى تاۋانبارە راپىراۋەكان بۇ بەردەم دادىپا. دىمارەيكە لە طىراۋەكان بانطەشەي مەمانەئىكراروايان ئېشكەش كىردوۋە دەربارەي ئازاردان و مامەلەي خرايى كەلە كاتى لىكۇلېنەۋەدا ئەنجام دراۋن. لەطەل ماۋەي تەۋاۋبوۋنى ئەم رائۇرتەدا دىمارەي تەۋاوي نەۋجەۋانان لە ھەرسى ضاكسازى سەتر بە ۋەزارەتى كارو كاروبارى كۇمەلايەتتى (220) بوۋە. باروودۇخى ضاكسازىەكانى سلىمانى و ھەۋلېر ۋە ھەۋرەھا زاخۇ لە

دهوك ناڤونجيت لقطل ستانداردي نيودولتتي. يونامي ضندين بانطهشئي ثيطتشتووة دةربارهي ماملةي خراث وئك سزادانيك بۇ ئقو نةوجتوانانئەي كئوا بئرةفتاري نئجام دةدقن.

حكومتتي هئريمي كوردستان ئيشووضووني بئرضاري بةخووة بينيووة لة جيبهجيكردي ياساي بئرةنطاربونقووي تونوتيزي خيزاني ياساي ذمارە (2011/8). تا كۇتايي كانووني يەكئمي 2013 بئريوبئرايئتي بئرةنطاربونقووي تونوتيزي خيزاني ضئند يەكئمئكي ليكولينقووي دامئزراندووة لة هئر شئش ناوضئتي هئريمي كوردستان لئسئر ناستي قئزاو ناحيئكان. هئروها ليذئئتي ئاشتئوايي لة هئولير دةستبئكاربووة . بةطويرةي ئامارة فئرميئكان ئوليس و دادطاكان 2353 بانطهشئي تونوتيزي دذي ئافرئانان لة مانطي تئموزووة تا تشريني دووقم بئدئست طئشتووة. دئزطاكاني شئلتئرئكانني ئافرئان لة هئريمي كوردستان هيض طورانكاريبئكي بةخووة نئبينيووة ضونكة رئشنوسي سيستمي شئلتئرئكان تاكو ئيسئا لة ئئجومتني وئزيران ئئسئند نئكراوة. بةطويرةي زانيارئكانني حكومت 60 ئافرئ لة شئلتئرئكانني سئر بة وئزارئتي كارو كاروباري كؤمئليئيدا بوونة تا كۇتايي سال 29 لة هئولير و 16 لة دهوك و 15 لة سلئماني بوونة.

ذمارئئك لة ئئنداماني ئاشوريبئكان لة ئاريزطاي دهوك بة بئردقوام بانطهشئي ئقو دئكئن كئوا زقوي و زاري كشتوكاليان لي زقوتكراووة لة لايئن بئرئرسئ كوردئكان و سئرؤك هؤزئكانئو. ليذئئئكئش لة سالي 2012 دا ئيكهينراوة بۇ ضارئسئركردي ئئم كئشانئ بئلآم تاكو كانووني يەكئمئش هيض دئرئئجاميكي نئبووة. لة هئنديك شويني تردا ئئنداماني تايئفئي يئزيري بانطهشئي ئقو دئكئن كة لةلايئن طروئئ توندرئوئكانئو دووضاري كوشتن و رفانئن دئبئووة. هئروها حكومتتي هئريمي كوردستانئش بئو تاوناباردئكئن كئوا ريطر بووة لة طئانئني سوودمئديبئ كؤمئلئبئبئكان بؤيان.

كئمئئندامان بة بئردقوام داوا لة حكومتتي هئريمي كوردستان دئكئن بۇ هئمواركردئقووي ياساي ذمارە 22 ي سالي 2011 لئسئر ماف و ئيمئيازاتي كئسانني كئمئئندام و خاوئن ئيداويستي تايبئت.

لئمياني نوسينقووي ئئم راؤرئئدا رؤذنامقنوسان و ميدياكاران لة هئريمي كوردستان دووضاري تونوتيزي و ترسانئن بوونقووي. تونوتيزيئكان برئي بووة لة هئرئشئليكرن و هيرش كردئ سئر و كوشتن و هئولي كوشتن. لة 5 ي كانووني يەكئم ضئند ضئكداريكي نئاسراو رؤذنامقنوسيكي بئناوبانط لة سلئماني دئكون كة ئئمئش واي كرد سئرؤك وئزيرانني حكومتتي هئريمي كوردستان ليذئئك ئيك بهيئيت بۇ ليكولينقووة لة رووداؤكئ.

كريكاراني كؤضبئر لة هئريمي كوردستان بة بئردقوام دووضاري كاري هئرئمئكي بوونقووي لة زقوتكردي ئاسئئورت و شويني حقوانقووة و كاركردي نئشياو و ريطئطرتن لة جوولانقووة قؤرخكردي مادي. ئقو كريكارئ كؤضبئراني كة بئبي مؤلئتي كاركرن دئسطيردئكرين ماؤئبئكي زؤر لة طرتووخانئكانني ئئش دادطايي كردن دئمئقووة لة قاوشيكي زؤر قئربالغدا. بئريوبئري طشتي كاروباري كؤمئلئبئش داني بئوئدا ناؤة كئوا هئنديك لة كؤمئناياكاني هئريمي كوردستان ئابئند نابن بة ريضكة ياسايئكان لئكاتي كة كريكاري كؤضبئر دئخئئ كار هئروها ليذئئئبئبئشيان ئيكهيناو بؤ بئدوواداضوون لئسئر بانطهشئيكانني تونوتيزي.

لە مانطي كانووني يەكئم دئسئئي سئرئبئخؤي مافئكانني مرؤظ يەكئم راؤرئتي خؤي بلاوكردقووة دئربارهي رقوشي مافي مرؤظ لة هئريمي كوردستان. لة راؤرئئكئدا نبطئراني زؤر بئديدئكرئت دئربارهي كئمي ذمارئتي دادورئكان و داواكاري طشتي و دادطاكان و بارودؤخي خراثي ناو بئنديخانئكان و قئربالغي و مامئقئتي خراث لقطل راطيرواؤكان. هئروها راؤرئئكئ تئشكي خستؤتئسئر ضئند دئزطابئكي حكومي كة هاوكار نين لقطل دئسئئي سئرئبئخؤي مافئكانني مرؤظ ,هئروها دئسئئ ئئشنياري لئخؤطرتني ئرؤذئ ياساي ئاراستني مندالي كردووة لقطل هئمواركردئقووي ياساي داواكاري طشتي. وئ تئشرئعكردي طوريني سزاي لة سئدارئدان بۇ زينداني تا هئئايي. وئ لئخؤطرتني رئشنوسي سيستمي شئلتئرئكان.

راستار دةكانى تاييەت بە حكومتى ھەرىمى كوردستان:

- 1- بىردانى يانىش بىئىي ئويست دادطايى كردنى ھەموو ئۆ راطىراوانى كە بۇ ماوتىكى زۆرە طىراون و بە بى ئۆتۆي ھىض تاوانيان بخرىئە ئال , وە زامىكردى ئۆتۆي كە راطىراوانەكان بىرىنە دادطا تاكو ئرۆسەكە طونجاو بىت لىطەل ستانداردى نىودەولەتتى بۇ دادطايى كردنى دادتەرۆرە.
- 2- بىردەوامى لىو بىرنامەتتى كە قەرتەلغى لى طر توخانىكان و بىدىنخانىكان ناھىلەت بە دروستكردى بالەخانى تازە و ئىدازونەتۆي كەيسەكانى ئىش دادطايى كردن.
- 3- دەستىشانكردى تەمەنى ياسايى بىرئرسىارىتى تاوان بۇ 13 سال وە دامەزراندنى دەزطايەكى جىطرەو بۇ بىدىنخانى تەوجەوانان.
- 4- دارشتتى ياساي داواكارى طشتى, و دامەزراندنى ستاندارد بۇ بەكارخستنى رىكارەكانى ئاسايش و ئولس وە ھەططاو بىرىت بۇ تاكىد كرىنەو لىسەر ئۆتۆي كە ھەموو لىكۆلەنەوكان لى دىر دەسەلاتى لىكۆلەنەو تۆي دادەرى نەجام بىرىت.
- 5- مسۆطركردى دامەزراندنى ذمارەتەكى باش لى دادەرو داواكارى طشتى كە شارەزايى ياسايى باشيان ھەتەت, وە باش راھىنراين لىسەر جىبەجىكردى ھەموو تەشرىعاتەكان بۇ بەدەستەھىنانى بىرترىن ئۆتۆي سەرۆرى ياساو دادطايى دادتەرۆرەئۆ دەستىكانى و دادتەرۆرى.
- 6- بىردەوامى لى ئەرەئىدان و جىبەجىكردى تەواوى ياساي بىرەنطاربونەو توندوتىذى خىزانى وە مسۆطركردى خىراكردى لى دامەزراندنى فەرمانىرى شارەزاو ئشئور و لىكۆلەنەو كۆمەلەتتى لى شەلتەرەكاندا, ووشىاركرنەو دەر بارەى جىندەر بۇ ئۆ فەرمانىرە فەرمىانەى كە لى بىرەنطاربونەو توندوتىذى ددى ئافەتەندا كار دەكەن.
- 7- تەواوكرن و لىخۆطرتنى سىستەمى شەلتەرەكان.
- 8- ئىدازونەو لى ياساي مافى كەسانى كەمەندام بۇ ئۆتۆي بطونجىت لىطەل رىكۆتەننامە نىودەولەتتى بۇ مافى كەمەندامان و بەتەواویش جىبەجىكرىت. ئويستە حكومتى ھەرىمى كوردستان لىدەتى وەزارى ئىكەھىنەت بۇ ئىشخستىن و ضاودىرى رەوشى كەسانى خاوەن ئىداوبستى تاييەت (مادەى 4) كە نوبەترانى رىخراوەكانى كەمەندامانىشى تىدايىت.
- 9- دلنابوون لىو تۆي كە رۆذنامەنوسان ئارىزراو بن لى ھەراسانكردى و توندوتىذى لى كاتى كاركردى, وە مامەلەكردى دادطا بۇ كەيسەكانى رۆذنامەنوسان بىطۆرىەى ياساي رۆذمامەطەرى بىت لى ھەرىمى كوردستان (ياساي ذمارە 35 ي سالى 2007).
- 10- دلنابوون لىو تۆي كە رىز لى مافى تاكەكەسەكان دەطىرىت لى لايقىن ئولس و دەسەلاتەكانى ترەو لى كاتى خۆئىشاندانى ئاشتىانەدا وە ھەموو ئەندامانى ئولس راھىنانى باشيان ئىكرىت لىسەر كۆنترۆلكردى طردىبونەو مەدەنىيەكاندا.
- 11- بلاوكرنەو رۆشەنبىرى طشتى دەر بارەى مافەكانى مروط.
- 12- زامىكردى جىبەجىكردى ياساي طەيشتن بە زانىارىكەكان (ياساي ذمارە 11 ي 2013) وە طرتتەبەرى ئۆتۆرى باش بۇ بەھىزكردى ياساكو طونجانى لىطەل ئۆتۆرە نىودەولەتتىكانى مافەكانى مروط.
- 13- ئاسانكارى بو جىبەجىكردى ئىش و كارەكانى كرىكارە كۆضبەركەكان و يەكخستنى ھەموو رىوشونەكان لى ئوفىسىك يان وەزارەتتىكا و تاكىد كرىنەو لىو تۆي كە زانىارىكەكان دەر بارەى ئرۆسەتى تۆماركردى جىاوازە, ھەرۆھا ماف و ئەرەكانى ئۆ كرىكارە بىانىانەى كە دىنە ناو وولات بە ضەند زامانىك بلاو بىرىنەو بە شىوازى ئەلىكترونىش بىت لى شونەكانى ھاتنە ناوۆتۆي ھەرىمى كوردستان . لىكۆلەنەو طرتتەبەرى رىضكەى ياساي توند لى ددى ئۆ كۆمەلەنەى كە لى ماوتى ياسايدا كرىكارە كۆضبەركەكانى تۆمار ناكەن.

14- هاوکار یکردنی دەستەیی سەربەخۆی مافەکانی مەروە و مسووتەرکردنی ئه‌وه‌ی که له‌تەڵێ ئرنسێته‌کانی ئاریس دەتوانجێت.

15- بایه‌خدان به‌ دووباره‌ کردنه‌وه‌ی سنوور له‌تەڵێ سوریا بۆ هاتنه‌ دووره‌وه‌ی ئه‌و خه‌ڵکه‌ سزێلانه‌ی که به‌ هۆکاری کێشه‌کان رایانکردوه‌.

توندوتیژی ضه‌عکار و تیرۆریزم و کاریگه‌ری له‌سه‌ر خه‌ڵکی سزێل له‌ هه‌ریمی کوردستان

هه‌ریمی کوردستان تا راده‌یه‌کی زۆر دووربووه‌ له‌و توندوتیژییه‌ی که به‌شه‌کانی تری عێراقی طرته‌وه‌. له‌تەڵێ ئه‌وه‌شدا له‌ روداوێکی که‌می نه‌دا له‌ مانگی ئایاری 2007 هه‌وه‌ ئه‌وه‌بوو که هه‌رشیکی تیرۆریستی کرایه‌ سهر بیه‌ییه‌ی هه‌ریکه‌ له‌ ئاسایش و وه‌زاره‌تی ناوخوا له‌ 29 ی ئه‌یلویدا. یه‌که‌یک له‌ ئۆتۆمبێله‌ ته‌قینه‌راوه‌کان ئه‌مبولانس به‌کارهاتوو. به‌طوێری راتۆرته‌کان هیض که‌سیکی سزێل نه‌کوژراوه‌ و ته‌نها 20 برینداری لیکه‌وته‌وه‌ به‌لام شه‌س ئاسایش کوژان و 42 له‌ ئه‌ندامانی ئۆلیس و ئاسایش بریندار بوون. هه‌یه‌ کوردیه‌کان سی که‌سی سزێلی عێراقیان ده‌ستگیر کرد که ئه‌یوه‌ندیان هه‌بووه‌ به‌ هه‌ر شه‌کان و ئیسته‌ له‌ طرته‌خانه‌ی هه‌ولێر به‌ ئۆمه‌تی تیرۆر.

به‌ندکردن و سه‌روه‌ری یاسا له‌ هه‌ریمی کوردستان

کۆی زماره‌ی راطیره‌وه‌کان و به‌ندکراره‌وه‌کان له‌ هه‌ریمی کوردستان به‌طوێری ئه‌و ئامارانه‌ی که له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاته‌کانی هه‌ریمی کوردستانه‌وه‌ ئیسه‌که‌ش کراوه‌ له‌ کۆتایی مانگی کانۆنی یه‌که‌مه‌دا بریتی بووه‌ له‌ (4844). له‌کۆی ئه‌م زماره‌یه‌دا (2950) یان راطیره‌وه‌ی ئیسه‌ دادپایه‌ی کردن بوونه‌ که (70) ئافه‌رت و (170) شیان نه‌هه‌توان بوونه‌. (1894) حکومه‌داره‌وه‌کان بوونه‌ که (44) ئافه‌رت و (50) نه‌هه‌توانی تێدا بووه‌.

له‌ مانگی ته‌مه‌زه‌وه‌ تا کانۆنی یه‌که‌م یونامی 32 سه‌ردانی ئه‌نجامداوه‌ بۆ طرته‌وه‌خانه‌کانی دێر ده‌سه‌لاتی هه‌ردوو وه‌زاره‌تی ناوخوا و کارووباری کۆمه‌لایه‌تی. هه‌ندیک له‌ طرته‌وه‌خانه‌کان و به‌ندینه‌خانه‌کان به‌رده‌وام کێشه‌ی قه‌ره‌باڵه‌ی و ئاخواوینیان هه‌یه‌ به‌تایبه‌تی طرته‌وه‌خانه‌کانی ئیسه‌دادپایه‌ی کردنی زاخوا و ضه‌عه‌مه‌مال و که‌لار. هه‌ردوو طرته‌وه‌خانه‌ی زاخوا و ضه‌عه‌مه‌مال قه‌وشی تاییه‌ت به‌ ئافه‌رتانیان لینی که ئه‌مه‌ش بوته‌ هه‌ی ئه‌وه‌ی که ئافه‌رت ده‌ستگیر کراوه‌کان له‌ دووری ئه‌فسه‌ری ئیسه‌که‌ر به‌یینه‌وه‌ له‌ کاتی ده‌ستگیرکردندا.

به‌طوێری وه‌لامی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان که له‌ 15 ئایاری 2014 دا هاتوه‌، وه‌زاره‌تی کارووباری کۆمه‌لایه‌تی فۆکه‌سی کردوته‌ سه‌ر دروستکردنی بیه‌ی تاز به‌ به‌ندینه‌خانه‌کان وه‌ هه‌ردوو بیه‌ی هه‌ولێر و سه‌یمانی له‌ ته‌واوبوودان. وه‌ بۆ ئاکید بوونه‌وه‌ له‌وه‌ی که ئه‌م بیه‌یانه‌ به‌ شه‌وازیکی باش ته‌جه‌یز بکریو ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان ئیسته‌ خه‌ریکه‌ کاره‌که‌ بکاته‌ ئه‌وه‌یه‌ ته‌ندهره‌وه‌. حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان به‌ هیوایه‌ که هه‌رکاتیک ئلانی ئیسه‌سه‌تی به‌ندینه‌خانه‌کان ته‌واو بیه‌ت طرته‌ی قه‌ره‌باڵه‌ی و ئاخوا و خاوییه‌ که له‌ هه‌ندیک له‌ به‌ندینه‌خانه‌کانی ئاوان له‌ هه‌ولێر و سه‌یمانی به‌دی ده‌کران ضاره‌سه‌ر بکری. وه‌زاره‌تی کارووباری کۆمه‌لایه‌تی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان هه‌روه‌ها ده‌ستی به‌کار کردوه‌ بۆ دروستکردنی بیه‌ی تاز به‌ ضاکسازي نه‌هه‌توانان و ئافه‌رتان له‌ هه‌ولێر وه‌ له‌ سه‌یمانی و ده‌وکیش دروستکردنی بیه‌ی تاز به‌ ضاکسازي نه‌هه‌توانان و ئافه‌رتان ئیسته‌ خراوته‌ ته‌ندهر. هه‌روه‌ها وه‌زاره‌تی کارووباری کۆمه‌لایه‌تی ئلانی دارشه‌وه‌ بۆ زیادکردنی زماره‌ی توێژه‌رانی کۆمه‌لایه‌تی ده‌رونی و هه‌روه‌ها بۆ ئه‌نجامدانی خولی تاییه‌ت بۆ به‌رنامه‌ی بونیاددانی تواناکان له‌ ریه‌ی ریه‌خواه‌ نیوده‌وه‌له‌ته‌یه‌که‌نه‌وه‌ که تاییه‌تن به‌ به‌ندینه‌خانه‌کان و ضاکسازيه‌که‌نه‌وه‌. 1 هه‌روه‌ها حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان به‌ یونامی راطیره‌وه‌یه‌ که ئاطاداری ته‌واوی هه‌یه‌ له‌ باروده‌خی خراشی باک و خاوییه‌ ناو طرته‌وه‌خانه‌کانی ئیسه‌

1 بةطويرة ولامى حكومتى هيرمى كوردستان دىبارى نىم رانورنى كى لى 14 ئايارى 2014 دا هاتووى ، كى هەردوو بىنا تازەكانى بىندىخانە لى هەولير و سلیمانى كى هەرىكەكان 50 مليون دۇلارى تېخووى و لى مانطى تىرىنى دووىمى 2013 دا تەواووى بىلام لى ئىستادا لى بوارى تەجىز كىردىن . و لى ئىستادا لىزىنەكان لى بىر تەرىپى رانەنى ضاكسازى كۆمەلەنى سەرتە رشتى تروسى تەندەركە دىكات . حكومتى هيرمى كوردستان باس لىووش دىكات كى بىنا تازەكان بىتووى دىتونجىت لىطەل ساندردى نىوودەولەتى .

دادطايى كىردىن لى هەولير و سلیمانیدا و لى رىطاي و وزارتى ناوخوا و حكومتى هيرمى كوردستان لى هەولى نىوودەكان بىناى تازە لى هەولير و زاخو و ناكى و سوران و كەلار دروست بكات كى بىتەواوتى بطونجىن لىطەل ساندردى نىوودەولەتى

يونامى هەروەها 213 ضاوئىكتوتنى ئىنجامدا و لىطەل راطىراوكان و بىندىكروكان و لى دىكرەتووى كى نىطەرانىكى بىردەوام هەبىت لى طرتى هەرمەكى و نىطەرتەبەرى رىضەكە ياساىكان . يونامى هەروەها تېبىنى نىووى كىردووى كى دوواكتوتنىكى زور هەقى لى ناردنى تاوانبارە راطىراوكان بى بىردەم دادطا . لى كۆى نىو (213) راطىراووى كى ضاوئىكتوتنىان لىطەلدا ئىنجام دراو (25%) يان زىاتر لى ماوى ياساى لى طرتووخانىكان ماونەتووى . و لى 10 كەسىان زىاتر لى دوو سالا لى طرتووخانى تىش دادطايى ماونەتووى يەككىشىان زىاتر لى سى سالا دىبىت ماونەتووى . لى هەمانكادا 50% كۆى نىو (213) راطىراووى كى ضاوئىكتوتنىان لىطەلدا ئىنجام دراو نىانوانىو تارىزەر بى خويان دابىن بكىن و تومەتكەنىشىان تىنەطوتراو . و لى هەندىك لى راطىراوكان باسىان لىو كىردووى كى ناهىلرەت كەسوكارىان سەردانىان بكىن . دىسەلەكانى هيرمى كوردستان ئاساوى نىو دىنەووى كى لى كاتى دىسپىركىردنى نىو كەسەلدا ياساى دى تىرورى هيرمى كوردستان لىو كاتەدا دىرنەضوبووى كى نىوان نىم تاوانانىان ئىنجام داو . يونامى زورجار جەختى كىردووى لىسەر نىم جورە طرتەنەنى كى شىوازىكى نىاسىيان هەقى . يونامى زور جار داواى نىووى كىردووى كى رەضاوى نىو نەكرەت كى ياساى دى تىرورى هيرمى كوردستان لى كاتى ئىنجامدانى نىم تاواناندا هەشتا دىرنەضوبووى . و لى نىم راطىراوانە تىووستە بىطويرة ياساى تاوانى كارنىكراو دادطايى بكىن و لى نىطەر حوكمىش بىرىن نىو تىووستە ماوى مانەوكانىشىان بى هەنمار بكىت . و لى يانىش نىطەر هېض بىطەلەنىك لى دىبان نىبىت نىو تىووستە دىستەبەجى نازاد بكىن و قەرقوش بكىنەووى . لى وەلامى رانورنىكەدا هاتووى كى لى 15 ئايارى 2014 دا نىردراو ، حكومتى هيرمى كوردستان باس لىو دىكات كى هېض كەسىك بى شىوونەكى نىاساى لى طرتووخانىكانى هيرمى كوردستان نى . بىطويرة ياساى بىنەماكانى دادطايى سزاي دىمارە 23 سالى 1971 كى لى (هيرمى كوردستان هەموار كراوونەو) مادەى 109 و 110 رىطەلادات كى بى داوور كى تومەتبارە كەفالىت نازاد بكىت لى حالەتى كى تاوانبارەكە دىسپىر كرابىت لىسەر تومەنىك كى سزاي مىردنى لىسەر بىت يانىش كەسى تىرور بىت يان كى تومەتبارەكە شوىنى دانىشتوى دىار نىبىت و مەترسى هەلەلەنى لىبىكرەت . لىم حالەلەندا تومەتبارەكان قىبىت لى طرتووخانىدا بىمىنەو تاووكو كەسىكەلەن كوتابى تىبىت . هەروەها حكومتى هيرمى كوردستان ئامادەى بىووش كىردووى كى دوواكتوتن هەقى لى هەندىك لى كەسىكەكان و لى ئىستادا ضەتدە لىزىنەكان لى هەموو تارىزطاكان تىكەلەنراو بى تىداضوونەووى ضارەسەركىردنى نىم كەسىنە .

90 لىو راطىراوانەنى كى ضاوئىكتوتنىان لىطەلدا ئىنجام دراو بانطەشەنى نازاردان و مامەلەنى خراث و نىشكەتەندەلەن كىردووى كى كاتى لىكۆلەنەووى تىش دادطايى كىردىن . و لى راطىراوكان لىكۆلەنەوكانى تولىس و نىفسەرانى ئاساىشىان بىم كارە تومەتبارەكە دىوونەو . نىم طرفەلەش و تىدەلەنىت زىاتر بىتەلەنىت لى بىنەكانى ئاساىشى دىوونەو شارىكان روى دابىت . يونامى لى طىطوطوى بىردەوام دایە لىطەل حكومتى هيرمى كوردستان دىبارەنى نىم جورە رانورنە و تېبىنى نىووى كىردووى كى دىسەلەكان بى تىرووش بى ئىنجامدانى ضاكسازى ياساى . يونامى هەروەها بىردەوامە لى جىبەجىكرىدى بىرنامەنى دروستكرىدى تاوانكان بى ئىنجامدانى 12 خولى رانەلەن بى 150 نىفسەرى تولىس و 150 نىفسەرى ئاساىش بىهوكارى و وزارتى ناوخوا . بى وەلامى نىم بابەتە حكومتى هيرمى كوردستان تاكىد لىسەر نىو دىكاتەووى كى نىشكەتەندەلەن دىياساى هەموو بانطەشەكانى نىشكەتەندەلەنىش بىدووادىوونى بى دىكرەت و كەسىنى بىر تىرەش بىطويرة ياسا لىبىزىنەوونىان لىطەلدا دىكرەت

حكومتي هتريمي كوردستان نامادەشي بئو كر دوو كە لە مانطي تشريني دووومي 2008 قو ناكو ئىستا هشت كارمەندي هيزە ئەمىنىەكان سزادراون بەهوكاري ئەشكەنجەداني راطيراوكان

سزاي لەسیداردان

حكومتي هتريمي كوردستان بئردقوامة لە ثبيرةوكردي ئقو راطرنتە نافترمىيەي سزاي مردن وە هيض لە سیداردانىك لە شەش مانطي دووومي 2013 لقم هتريمە ئەنجام نەراو. يوناميش لە هتولەكانی بئردقوامة بۇ بە فترمي كردي ئقم راطرنتەو نەهیشتي سزاي لەسیداردان بە يەكجاري.

مافي ئافرەت لە هتريمي كوردستان

حكومتي هتريمي كوردستان ئيشووضوونيكی بئرضايي ئەنجامداو لە جیبەجیکردني ياساي بئرنطاربوونقوۀ توندوتیزي خیرانید، ياساي ذمارە (2011/8) بە تاییەتي هتريەك لە مادەكاني 3 و 6 بۇ دامەزراندني يەكەي ليكولينقوۀ تاییەت، هتروها مادەي (5) بۇ ئیکهپاني ليذنة ئاشتەواي.

يەكە تازەكاني ئوليسي ليكولينقوۀ كە ستر بە بئريوبەرايەتي بئرنطاربوونقوۀ توندوتیزي خیرانيبە لە هتر شەش ناولەكاني كوردستان دامەزراو لەسەر ئاستي قەزاو ناحیەكان. لە كوتايي كانووني يەكەمقوۀ هتموو يەكەكاني ليكولينقوۀ كە ذمارقيان (27) كەوتونقوۀ كار. ليذنة ئاشتەوايش لە 8 ي كانووني يەكەمقوۀ لە هتولير دەستي بە كارەكاني كر دوو و هتمان شيوۀ ئقم ليذنة لە ناولەكاني دهوك و طەرميان و سلیماني و راتترین دامەزراو. دادوهر ليكولينقوۀ توندوتیزي خیراني ئاشكاري كر دوو كەوا 200 مليون ديناري عيرافي لە بودجەي هتريم بۇ ليذنةكاني ئاشتەواي نامادەكراو.

بەطویرەي ئامارە فترميەكاني بئريوبەرايەتي بئرنطاربوونقوۀ توندوتیزي خیراني، ئوليس و دادطا (2353) كەيسي توندوتیزي خیرانيان تۇمار كر دوو لە مانطي تەمزوۀ ناكو تشريني دووم. بئرزترین ريذەي رووداوكان لە هتولير بووۀ كە (699) بووۀ دوواي ئقوۀ دهوك ديت بە (664) ئینجا سلیماني بە (534) كەيس. رووداوكان بريني بووۀ لە (2141) كەيسي نازارداني جەستەي، (132) كەيسي خوسوتاندن وە (46) كەيسي دەستريدي سيكسي. لفظل ئقوۀشدا (23) كەيسي كوشتي ئافرەت تۇماركراو. بئريوبەرايەتي بئرنطاربوونقوۀ توندوتیزي خیراني نەيتوانبوۀ ناماري هتموو ووردةكاريةكان بدات دقربارەي طرنتەكان و دادطايي كرنەكاني كە ئەنجامدراون. يونامي نيطرانة دقربارەي ريذەي بئريزي رووداوكانی خوسوتاندن، وە داواي كاردانقوۀ بە ئەلەي كر دوو بۇ ليكولينقوۀ لقوۀ كە ئقم رووداوانە هيض تاوانيكی لە ئشتوۀ نيبە. هتروها يونامي داواي لە حكومتي هتريمي كوردستان كر دوو كە بە ووردي ليكولينقوۀ لە هوكارە بئرنطەيەكاني ئقم كەيسانە بكات كە هوكارەكان ضين كە وابكات ئافرەتيك خوي ئازار بدات وە سياسەتيكي وا دابريديت بۇ بئرنطاربوونقوۀ ئقم حالەتەو هتروها ئيشكەشكردي خزمەتتوزاري طونجاو بۇ ئقوۀ ئافرەتەني كە لە مەترسي دان.

يونامي هتروها نيطرانة لقوۀ كە هيض ئيشووضونيكی بئرضاو لە لايەن حكومتي هتريمي كوردستانقوۀ ئەنجام نەراو بئرامبەر بە جیبەجیکردني ستراتيدي نيشتيمني بۇ بئرنطاربوونقوۀ توندوتیزي ذدي ئافرەت كە لە لايەن ئەنجومەني بالاي خانمانقوۀ لەخوطينراو ئەنجومەني وەزيرانيش لە 25 ي تشريني دووومي 2012 دا ئەسەندي كر دوو. هتروها ضاوۀرواني لە لەخوطينرني ستراتيدي نيشتيمني بۇ طەشەسەندي رەوشي ئافرەت لە هتريمي كوردستان لە لايەن ئەرلەمانقوۀ.

بارودوخي ناو شەلتەرفەكاني ئافرەتان لە هتريمي كوردستان هيض طورانكاريةكي بەخوۀ نەبنيوۀ لە مياناي نوسينقوۀ ئقم رتورتەدا، رەشنوسي سيستمەي شەلتەرفەكان كە وا ضاوۀروان دەكریت نزمترین ئاستي ئيوۀر بۇ

شيلتقرەكان دابنيت تاكو ئىستا لى ضاوةروانى ئىستەند كرنە لى ئىنجومەنى وەزىران. بىطويرة زانىيارىكانى حكومت 60 ئافرت لى شىلتقرەكانى سقر بى وەزارەتى كارو كاروبارى كۇمەلايتى بوونە تاكو 31 ي كانوونى يىكەم. كە 29 لى ەتولير و 16 لى دھوك و 15 لى سلىمانى بوونە. يىكيتى نىشتىمانى كوردستانىش شىلتقرىكى تايىقت لى سلىمانى بقرىو دقات. يونامى ەلساوة بى كۇكرىنقوى زانىيارى دقبارە شىلتقرەكان لى مانطى ئىليل بۇ تشرىنى دووم و ضەند ئىشبارىكىشى ئىشكەش بى حكومت كر دوو بۇ طەشەستەندى ئىو شىلتقرانە لىوانەش دامقراندى ضەند لىكولقرىكى كۇمەلايتى شارەزاو راھىنراو لى وەزارەتى كارو كاروبارى كۇمەلايتى. بىطويرة زانىيارىكانى حكومتى ەقرىمى كوردستان, شىلتقرى سلىمانى لى ئاستىكى باش دايەو 40 ئافرتى تىدا دەزى. شىلتقرى ەتوليرىش خانقەكى بىسالاوضوان بوو نوكر اووققو كراو بى شىلتقر و ەتروها لى ئىستادا لى دھوك دروستكردى شىلتقرىك لى بوارى جىبەجىكرىن دايە. شىلتقرىكى تازەش لى كۇتايى سالى 2013 دا لى ناولىطى طرمىان لى كەلار كراووققو كە لى ئىستادا بىناى بۇ بىكرى طىراو. ئىو ئافرتانەكى كە ئىنا بۇ ئىم شىلتقرە دقبن دقتوان تىنھا بۇ ماوۋى 72 كاتىمىر لىقو بىمىنقو وە ئىطىر توانرا كىشەكەيان ضارەسقر بقرىت ئقو باشە ئىطىر نا ئقو رقوانەكى يىكەك لى شىلتقرەكانى سلىمانى دقرىن. حكومتى ەقرىمى كوردستان ئامادەكى بقرەش كر دوو كە ەقموو خزمەتقوزارىيەكانى تەندروستى و كۇمەلايتى و ياساى ئىشكەش بى ئافرتەكان دقرىت لىم شىلتقرانەدا. حكومتى ەقرىمى كوردستان ئامادەكى بقرەش كر دوو كە جۇرى لى دوواقتون بقرى دقرىت لى وادوكردى فقرمى سىستەمى شىلتقرەكان لى ەقرىمى كوردستان كە تاكو ئىستا لى ئىنجومەنى وەزىرانى ەقرىمى كوردستان ماوققو.

2 لى وەلامى بو ئىم راقورقە لى 15 ئابارى 2014 دا حكومتى ەقرىمى كوردستان بى يونامى راقەباندوۋە كە ئامارەكانى بىرئوقە راقەبى ئولسى ەقرىمى كوردستانى كە ەقرىمى كوردستان واى نىشانداۋە كەوا رىدەكى كوشنى ئافرت كەمىۋقە بى بىراورد لىطەل سالى 2012 دا كە لى 2012 دا 100 ئالەت ەبوۋە و لى 2013 دا كەمىۋقە بۇ 94 ئالەتى كوشنى ئافرت. ەتروها ئالەتى خۇكوشنى ئافرتەنىش كەمىكرىۋقە كە لى 2012 دا 100 ئالەت ەبوۋە كەصلى لى 2013 دا بوۋە 80 ئالەت.

تا كۇتايى مانطى كانوونى يىكەم 131 ئافرت ەبوۋە لى طرتووخانەكانى ەقرىمى ئارىطاكانى ەتولير و دھوك و سلىمانى, يونامى بى بقرەقوامى ضاودىرى ئىم طرتووخانەكى كر دوو وە بۇى دقرەقوتوۋە كە بارودۇخى ذىنانى باشە. لى ەتولير و سلىمانى ەقموو طىراو ئافرتەكان (جطە لىوانەكى كە حوكمى لىسىدارەدانىان بىستردا سىتىراو) سودمەند بوونە لى ضەند خولكى كارى دىستى و ضوونە بقر خوبىندى. لى دھوكىش تىنھا ئافرتە راطىراوكانى ئىش دادطايى كرىن مافى ضوونە بقر خوبىندىان ەقىە بىلام وەزارەتى كارو كاروبارى كۇمەلايتى ئالانى دارشتوۋە بۇ كرىنقوى ضەند خولكى كارى دىستى و كۇمىۋقە و دورمان و نەخشاند بۇ ئافرتە حوكمىراوكان لى سقرەتاي سالى 2014 دا.

مافى مندالان لى ەقرىمى كوردستان

يونامى بى بقرەقوام ضاودىرى ضاكسازىكانى نىقوجەوانانى كر دوو لى ەتولير و دھوك و سلىمانى, ەتروها بىشى نىقوجەوانان لى طرتووخانەكى زاخۇ كە سقر بى وەزارەتى ناوخۇقە. لىطەل كۇتايى ئامادەكردى ئىم راقورقەدا ذمارە نىقوجەوانان لى ەقرىمى ضاكسازىكانى سقر بى وەزارەتى كارو كاروبارى كۇمەلايتى بىرىنى بوۋە لى 167 كەس. بارودۇخى ضاكسازىكانى ەتولير و سلىمانى ەتروها طرتووخانەكى زاخۇ لى دھوك ناظونجىت لىطەل ئىقورە نىۋدولەتقەكان. ەندىك لى طىراوكان ققرەقۇلەقەيان نىە و لىسقر زقوى جىطە رادەخىن. بىناكان قاقوشى زىادىان نىبىە بۇ جىاكرىنقوى نىقوجەوانانى خاوقن ئىداوىستى تايىقت لى ئىوانى ترو ە ەتروها خزمەتقوزارىيەكى بىزىشكى ئىتوتوش ئىشكەش ناكرىت. لىلەكى ترىشقوۋە ضاكسازى نىقوجەوانان لى دھوك طونجاۋە لىطەل ئىقورە نىۋدولەتقەكان لى بوارى مامەلەكرىن و شوىنى حقوانقۇقەيان. يونامى ضەندىن بانطەشەى ئىطەشىتوۋە دقبارەكى مامەلەكى خراث و سزادانى نىقوجەوانان بىھۇى بقرەققرىقوۋە, وقو ئىۋەطلان لى شقركرىن لىطەل ھاووزورەكانىان. زۇرىك لى نىقوجەوانەكان لى ضاكسازى سلىمانى و طرتووخانەكى زاخۇ باسىان لقو كر دوو كقوا

دوو ضاري زیندانی تەنیايي بوونەتقووە و کۆریکاریکی تەنیدیی لێ دزیان بەکارهاتوو بەهۆی هەڵەیی بزووک کە بۆ ماوێ نیو دانه روژ تا دوو مانگی خایاندوو. زیندانی تەنیاييەکان لێ ضاکسازي سلیماني هیض رووناکیەک و طەرمکەرەقوێ تیدا نییە. یونانی بە پەردەقام هانی حکومەتی هەریمی کوردستانی داوێ بۆ لەخوێرتنی یاسای ئاراستنی منداڵ کە لەلایەن ئەرلەمانی هەریمی کوردستانو تیشکەشکرابوو لێ سەرەتای ئێمە سالدای بۆ ئهقوێ مافی منداڵ ئێمە هەرمەدا بخوێتە ضواریضیوێکی یاسایی. لێ وەلامی حکومەتی هەریمی کوردستان بۆ ئێمە راوێرتە لێ 15 ئایاری 2014 دا حکومەت بە یونانی راطیانووێ کە رەشوسێ ئروێ یاسای ئاراستنی منداڵ کە بە راوێکردن لەقەڵ ریکخواری یونیسف ئامادەکراوێ و نێردراوێ بۆ ئهتجومەتی و وزیران بۆ ئهتسەندکردن کردن بۆ ئهقوێ لێ لەخوێ داهاتووی ئەرلەمان بریاری لەسەر بدوێت. هەروەها وەزارەتی کارو کاروباری حکومەتی هەریمی کوردستان هەلساوێ بە ئیکهینانی یەکتەیک بۆ لیکوێلینوێ لێ رەقوشی کۆمەلایەتی و دەرۆنی و ئهقوێ دەرۆنی و ئابواری ئهقوێ منداڵەتی کە دایک و باوکیان یان نەماوێ یانی جیاوونەتقووە. لێ ئال ئهقوێشدا وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی سێ سەتەقێ کردوێتقووە بۆ منداڵانی توێشوو بە ئوتیزم لێ هەر سێ ئارێرطاکانی هەرمێ. بە طوێرێ زانیاریەکانی وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەریمی کوردستان سێ سەتەقێ منداڵان هەن بۆ پەرتەئیدان و پەشداري منداڵ لێ جوموێلێ کەلتورییەکاندا. هەروەها دوو ئوفیسێش کراوێتقووە بۆ ضاککردنی بابەتەکانی منداڵان و لەقەڵ کردنەقوێ کەتالی تەلقەزیوێ (زارو) لێ 2014 دا.

مافی طروێ ئایینی و رەقەزییەکان لێ هەریمی کوردستان

ضەقە ئهتندامیکی ئاسوریەکان لێ شاری دهوک بە پەردەقام بانطەشەتی ئهقوێ دەقەن کە زقوێ و زاری کشتوکیان بە شیوێکی نایاسایی لێ داطیرکراوێ لێ لایەن پەرتەرسێ کوردەکان و سقروک هوزەکانوێ کە بە مقبەستی بازەرطانی و پەرتەمەهینان بەکاردین. یونانی سەردانی ئو طوندی ئاسوریەکانی کردوێ لێ مانگی تەموزدا وێ ضاوئیکەوتنی لەقەڵ ضەقە کەسانیک ئهتجامداوێ کە دهلین طوایێ زقوێ و زاریان لێ داطیرکراوێ. یونانی لێ هەمانکادا ضاوئیکەوتنی لەقەڵ ئولیس و پەرتەرسان لێ دهوک ئهتجامداوێ وێ لەقەڵ سقروکی ئهقوێ لێدەتقوێ کە لەلایەن ئارێرطاری دهوکوێ لێ سالی 2012 دا دامەزراوێ بۆ ضارەسەری ئێمە کیشەتی، ئێمە لێدەتقوێ هەقوێ داوێ لقریطەتی ئاشتبوونوێ کیشەکان ضارەسەر بکات بەلام لێم هەقوێدا سەرکەوتوو نەبوو. ئاسوریەکان هەروەها داوای قەرتەبووی یاساییان کردوێتقووە بەلام ئوئیس بقوێ تومەتبار دەقەن کە ئامادە نەبووێ سکاڵاکیان تومار بکات. یونانی هانی ئێمە لێدەتقوێ دەقەن کە ئێمە کیشانێ ضارەسەر بکات و ئهتجامەکانیش بلاوبکاتقووە. بەطوێرێ زانیاریەکانی حکومەتی هەریمی کوردستان ئێمە کیشەتی کیشەتیکی زقوێ و زاری تابیەتێ و نێردراوێ بۆ دادطاش بۆ یکلائی کردنەقوێ و زقوێکە دراوێتقووە بە خاوەنی ئیستای کە لێ سالی 1975 قوێ ئێمە زقووییە بقی دابران بەکار دینێت وێ ئێمە بریاری تانەتی لێدراوێتقووە لێ دادطای تیهەلضونوێ بەلام رەت کراوێتقووە.

لێ مانگی کانوونی یەکتەم یونانی سەردانی هەریک لێ قەزاکانی بەعشیقو شێخانی کردوێ بۆ کۆبوونوێ لەقەڵ یەزیدیەکان. ئێمە دوو قەزایێ کەوتوونەتقوێ ناو ناوێ کیشێ لێسەرەکانی نیو حکومەتی هەریمی کوردستان و حکومەتی عیراق. نوێنەرائی ئێمە طروێتقوێ ضەقە طروێکی تونروێ بقوێ تاوانبار دەقەن کە لێ مانگی ئایاری 2012 دا کەسیکیان رەفاندووێ لێ نزیک بازطەتیکی سوئی عیراقی. هەروەها حکومەت بقوێ تاوانبار دەقەن کە وای ریطر بێت لێ طەیشتنی یەزیدیەکان وێ بەتایبەتی کەمەندامان بە سوودمەندی کۆمەلایەتیەکان. وێ وای هەست دەقەن کەقو فووسەتی تەقو نەدراوێ بە طروێ کەمەنەکان لێ ئهتجومەتی نوێنەراندا لێ هەمانکادا ئهقوێ و قەرتەهێرێ کوردەکان بقوێ تاوانبار دەقەن کە زقوێ و زاری ئهقوێان بەکارهیناوێ بە مقبەستی طەشەسەندنی بازەرطانی. یەزیدیەکان باسیش لقوێ دەقەن کە ئێمە نیطەرائیانێان طەیانووێ حکومەتی هەریمی کوردستان و حکومەتی عیراقی بەلام هەقوێکانیان بێ سوود بوو. بەطوێرێ زانیاریەکانی حکومەتی هەریمی کوردستان، هەریمی کوردستان بە سەدان خێزانی یەزیدی طروێتقوێ خوێ کە بە هۆکاری ئهقوێ ناوێتقوێ خوێان جیهێشووێ روویان لێ هەریمی کوردستان

کردوو، هه‌روه‌ها 5000 له‌ قوتابیان‌ی ن‌یزیدی له‌ قوتابخانه‌و زانکۆکان‌ی هه‌رم‌یدا وه‌رط‌یراون. تهنه‌ها له‌ سال‌ی 2013 دا 850 قوتابی یه‌زیدی له‌ قوتابخانه‌و زانکۆکان‌ی ده‌وک وه‌رط‌یراون.

بەتەۋىرەي زانبارىيەكانى ھۆكۈمەتتى ھەرىمى كوردستان. ھۆكۈمەت ھەممۇ ھەۋلىكى خىستۇتە طەر بۇ رىزىطرتن لە كەلتورى كەمىنەكان لە ناۋىكەدا. ۋەزارەتى رۇشنىرى ھەرىمى كوردستان دوو بەرىبەرايتتى ھەيە بۇ توركىمان و سىرانيەكان و كەلدىنى و ئاسورىيەكان بۇ ئەرەتەيدان بە جەۋەلە كەلتورىيەكانى ئەم طرەۋانەۋ ئىدىنى يارمەتتى دارايى بۇ ضەند سەنتەرىكى كەلتورى و مۇزەخەنەۋ ضائەردى كەتب و رىكەۋتەننامە نىۋەدەۋلەتەيەكان بە زەمانى كەمىنەكان و ھەروھە ئىدىنى مۇلەت بۇ ضەند كەئالىكى تەلەۋزىۋى كە بە زەمانى كەمىنەكان تەخەش دەكرىن. ھۆكۈمەتتى ھەرىمى كوردستان ھەروھە رەتتى ئەۋە دەكەتەۋە كە طرەۋەكانى كەمىنەيان نەزار كەربەيت كە بە زەمانى كوردى بىخەين ۋە ۋەزارەتتى ئەۋەردەش ھەۋكارىكى باش بۋە بۇ خەينەن بە زەمانى كەمىنەكان 3.

ماڤي ڪٽسائي ڪٽمڻندام لڙهه ڦيرمي ڪوردستان

كەمئەندامان لە ھەرمیمی كوردستان بۆردەوام داوا لە حكومت دەكەن بۆ ھەموار كوردنۆتەي ياساي نمارە (11 ي سالی 2011) (ياساي ماف و نيمتيازاتي كەمئەندامان و كەساني خاوەن ئيدايويستي تايبەت لە ھەرمیمی كوردستان) بۆ ئۆتەي زياتر ئۆتە بەدريەت بە ئاراستيان. داواكارىكانيان بريتي بوو لە زيادكردي دەرمالەتي كەمئەندامان و ئۆ كەسانەتي كە كەمئەندام بەخيو دەكەن وە بيمەتي تەندروستي و نيشەنجييون و نيشينەتي ھاوسەترطيري. لەتەل ئۆتەي كە حكومەتي ھەرمیمی كوردستان ئابەند بوو بە ئتجامداني ئەم ھەموار كەرتوانە بەلام تاكو كۆتايي مانطي كانوني يەكەميش ئيشكەش بە ئەرلەماني كوردستان نەكراوە بۆ لى ووردبونۆتە. لە خوئشاندينكا لە رۆذي جيهاني كەمئەندامان كە نمارەتيكە لە كەمئەندامان و لايتنطرانيان لە بۆردەم ئتجومەتي وەزيراندا لە ھەولير كۆببونۆتە داوايان لە حكومت كرد زياتر بايەخ بەدات بە ئاراستني مافەكانيان. بۆريويەري طشتي ضاوديري كۆمەلايەتي لە وەزارەتي كارو كاروباري كۆمەلايەتي بە يونامي راطياندووو كەوا جەخت دەكاتۆتە لەسەر جييەجيكردني ريساكاني حكومت بۆ سوودمەندبوني كەمئەندامەكان بە طويرةي ئۆ ياسايەتي كە ئيسا كاري ئيدەكرت. حكومەتي ھەرمیمی كوردستان بە يونامي راطياندووو كە جييەجيكردني ياساي نمارە 11 ي سال 2011 كات و كاري زوري دەويە بۆ ئەم مەتبەستەش ئتجومەتيك دامەزراوە بۆ كەمئەندامان بە سەرواكيەتي وەزيري كارو كاروباري كۆمەلايەتي ھەرمیمی كوردستان و بە نوينەرايەتي بۆريوبەرايەتي ضاوديري و طەشەئيداني كۆمەلايەتي لە ھەموو ئاريزطاكاني ھەرمیمی كوردستان و ضاەند وەزارەتيكي ئتيووتدار وەكو وەزارەتي (ئۆرۆدە و تەندروستي و داد). وەزارەتي كارو كاروباري كۆمەلايەتي ھەرمیمی كوردستان تاكيد لەقودەكاتۆتە كەوا ضاەند ئيشناريكي ئيشكەش بە ئتجومەني وەزيرانى ھەرمیمی كوردستان كردوو

[illegible]

بۆ هەموارکردنەوەی یاسای دمارە 22 ی سالی 2011 ئاش راویزکردن لقطەل ریکخراوەکانی کەمئەندامان ۋە لە ئیستادا ئەم ئیستیارە لە ضاوەروانی ئەوە دایە کە ئیشکەش بە ئەرلەمانی کوردستان بکری. حکومەتی هەرمی کوردستان هەروەها ئامادەشی بۆ کەردووە کە ئێوان لە دزی ئەوە نین کە مۆضە کەمئەندامان زیادبکری بەلام ئەم کارە ناتوانی ئەنجام بدری ئەم قەیرانە داراییە کە لە ئیستادا لە ئارا دایە ۋە وایرە کە لە سالی 2015 دا مۆضە کەمئەندامان زیادبکری. حکومەتی هەرمی کوردستان ئامادەشی بۆ کەردووە کە هەموو

4 لاء وەلايەت ھۆكۈمەت ھەربىي كوردستان بۆلۈم رايۇنغا 15 ئاينى 2014 دا بىر يولامى رايۇنغا كەلگەن كەلگەن بۇ ھەمىيەت كەسپىگە ھەربىي شىركەت ھەمىيەت بۇ شىركەت رۇنۇمەتوسىن و مىدىيا كاران كە تىزدرۇۋەتەن ئالە كەسپى ئاسۇس ھەمىيەت بىلەن بىرلىشىپ

بابۂ تکانی تري مافی مروّظ

ثقة بقران و ئاوارەکانی ناوخوا

تا كۆتايي مانطي كانوني يەككەم دىمارەي ئاۋارە سورىيەكان طەيشتۇتە 206و137 كەس لە عىراقدا، كە زىياتر لە 200,000 يان لە ھەرقىمى كوردستانن و 6000 لە ناۋىسەي قائم لە ئارىزطاي نەقبەر 6, نەۋە جطە لەقو 53,000 كەسەي كە لە مانطي كانوني يەككەم بە ۋىستى خۇيان طەرانقەۋە بۇ سورىا. تا كۆتايي نوسىني نەم راثۇرتە لە سەدا ضلي ئاۋارەكان لەقاۋ كەمئەكاندا نىشەجىي كراۋن نەۋانەي ترىش لەلايەن كۇمەطلاۋە ميوانداري كراۋن. زۇرى دىمارەي ئاۋارەكان بارطرانىەكي زۇرى خستۇتە سەر خزمەتطوزارىە طشتىەكان و دىرخانى ھەرقىمى كوردستان. كۇمەطلاي نىۋەدەلەتتى و نەتقەۋە يەكطرتۋەۋەكان بقرەۋامە لە ھاۋكارى ھەموو ھەۋلەكانى ھكۇمەتتى عىراق بۇ نەشكەشكرندى يارمەتتى مەۋىي خىرا بۇ ئاۋارە سورىيەكان.

خالة سنوريهكاني هتروقه هتريمي كوردستان لطل سوريا لة سالي 2012 قوه داخواه. سنوري هتريمي كوردستانيش هتروها لة مانطي ئياري 2013 دا داخواه بلام دواتر لة مانطي ئابي 2013 دا دوباره كرايه. هتريمي كوردستان دوباره لة مانطي ئيلول سنوري داخستوه به هوكاري بارودوخي ئمني نالتبار. تا كوتايي نوسيني ئم راتورت سنورهكه به داخواي مايهوه. ئممش بووه هوكاري ئتوهكه به هتزاران هولاتي سووري لهوديو سنوره طير بخون. هتديك له خيزانكان لهيك دابرابوون كه نيتهتدوتواني دوباره بيهكتر ئاشتنبوه. يونامي ئيبيني ئهو ئكره طورقيهي كردوه كه خراوته ستر دهسلاتكاني حكومتي هتريمي كوردستان له لايقن ئاواره سوريهكانوه هتروها يونامي سوناسطورازيشه بو ههولكاني حكومت له دابينكردي خزمهتطورازيهكان و شوين بو ئاوارهكان. يونامي ديه ئال داواكي كومسيوني بالاي ئنابتراني ستر به نهتهوه يهكترتوهكان بو دوباره كردنهوه ي سنور بترروي ئاوارهكاني سوريادا. حكومتي هتريمي كوردستان به يونامي راطياندوه كهوا خاله سنوريهكاني هتريمي كوردستان له راستيدا كراقيهو نزيكهتي 250,000 ئاواره كوردي سوري هاتونته ناوهوه يارمتهي وفردهطرن. حكومتي هتريمي كوردستان هتروها ئامادشهيه بوه كردوه كهوا زور كارا بووه له طياندني هاوكارييه مروييهكان بو شاركان قاشلو و هسهكه له سوريا لهريطي خاله سنوريهكاني سيمكاو فيشخابوره.

مافی کریکارۂ کؤضبقرۂ کان لۂ هقریمی کوردستاندا

یونامي نیطقرانة لة ثاراستني مافي كريكاره كؤضبقرهكان لة هقریمی كوردستان. یونامي زور به كارابي ضاودیری رهوشي كريكاره كؤضبقرهكاني كردوه لقم ملوقیةیدا وه ئستراسني دهكاتمه كه ئقوان به بقرهقوامي دووضاري ئیشیلکاریهكان دهبنهقه لة زقوتكردي ئاسهئورت و شویی حقوانهقهو كاركردي نهشیاوو ریطةطرتن لة هاتووضوو طقران و قورخرکړدي مادي. لة كؤتايي مانطي كانووني یقكم 16,000 كريكاري بیاني لة هقریمی كوردستان تومارکراوه وه وا ئیدهضبت كه ذمارهكه لة زیادبون بیت.

كريكارە كۆضبىرەكان دووضاري جورىك لە قۇرخكردن دىنبىقە لە لايقن كۇمناياكانى ھىنانى كرىكاران و كۇمناياكانى بىكارخستىقە كە برىتىيە لە زىقكردىنى ئاسىتۇرت لىكالى طىشىقنە ئىنبەدانى ھىض زانىارىيەك دىبارەي كۇنتراككەكەيان و تازە نەكردىقەي مۇلەتتى كاركىرن و ئىم ھۇكارانە بونىقە ھۇي ئقەي كىقا ئىم كرىكارانە زىاتىر بىقونە بىر بارى قۇرخكردن لىبىر بارە ناياسايىيەكەيان. لە مانطى تىموز يونامى لىجىياتى 22 كرىكارى ھىندى ضووق ئىشىقە دوواي ئقەي خاوقن كارەكەيان كۇنتراككەكەيانى بە كۇتا ھىبابوو.و يونامى توانى كۇمناياكەي ئىم كۇمنايايەي كە ھىبابوونى رازى بكات كە بىانطىرىنبىقە وولاتى خۇيان. لە مانطى تىشىرىنى

دوومیشدا یونامی بۇی دەرکەت کەوا کۇمئانیایەکی ئاککوردنەوە لە سلیمانی ئاسەئورتی 200 کریکاری زەوت کردوووە نەشیتوانیوە کە مۆلەتی کاریان بۇ دەستەبەر بکات. یونامی ئەم بابەتەي بەرزکردوووە بۇ وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی و ئەوانیش جەختیان لەسەر ئەو کردوووە کەوا لێدنیەکی بەدوواداموون ئیکەهین.

5 بەطویرەي داناکانی حکومەتی هەریمی کوردستان. بەکەم راتورتی لێدەکە لە 10 شوباتی 2014 دا بلاوکراوەتو هەروەها یاسای نەماری 37 ی سالی 2007 لە هەموو ناوێکەکانی هەریمی کوردستاندا جێبەجێ دەرکەت ئەبە لە خاتەقین و کەلار و کەفری نەبێت. راتورتەکە هەروەها نامادەشی بەو کردوووە کە یاسای وەدەستەیان زانیاریەکان لە ئێستادا کاری ئێدەکەیت کە ریتە بەو دەقەت کە خەڵک بنوانێت زانیاریەکان لە حکومەت وەربگیرێت. 6 کۆمیسۆنی بالای ئەنابەرانی نەتەوە یەکپەرتوووەکان نەماریەکان لایە.

ئەو کریکارە کۆمەڵەکانی کەوا مۆلەتی کاریان نییە بۇ ماوەیەکی زۆر دەرینیە طرەتووخواوە قەرەبالەکانەو. یونامی 140 کەسی بیانی بییەو لە طرەتووخواوەي سلیمانی کە زۆربەیان خەلکی بەتطلادیش و پاکستان بوون کە ضل و نۆیان زیاتر لە شەش مانط بوو لە طرەتووخواوە مابوونەو بە هۆکاری هاتنە ناوێوەي هەریم بەشێوەیەکی نایاسایی یانیش ئەواو بوونی طیزەکانیان.

بەریوەی طشتی لە وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی دانی بەوێدا ناوە کە هەندێک کۆمئانیایە لە هەریمی کوردستان ریکارە یاساییەکان ناظرە بەر لە هیانی کریکاری کۆمەڵەکان وە بۇ ئەم مەبەستەش لێدەکە ئیکەهینراوە بۇ بەدوواداموون و لێکۆلینەو لەم ئێشیلکاریانە. هەروەها وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی یاس لەقە دەکات کە سەردانی مەیدانی ئەنجام دەدەن بۇ ضاودیرکردنی رەقشی ئەم کریکارانە. لە تشرینی دووم بەرئەسەنی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی لە سلیمانی بە یونامیان راطیانوووە کەوا لە سالی رابردوودا 20 کۆمئانیایان داوێتە دادپای کار. لەطەل ئەم هەموو هەولانەشدا هێشتا ئێبەستە حکومەتی هەریمی کوردستان کار بکات بۇ ئێشەرنی تەشریعی ئەواو دانانی میکەنیزم بۇ بەرەتار بوونەو ئەم مەترسیانە. یونامی ضەندین جار ئێشەناری بۇ حکومەتی هەریمی کوردستان کردوووە بۇ هەموار کردوووە یاسا کارئیکراوەکان. لە وانەش رینامی نەماری (2 ی سالی 2007) ی وەزارەتی کار درەبارەي کریکارە کۆمەڵەکان لە هەریمی کوردستان. حکومەتی هەریمی کوردستان ئێبەستی بە تەشریعی ئەواو و دارشتنی سیاسەتێک هەیە بۇ ئاراستەي کریکارە کۆمەڵەکان بەطویرەي ئێبەرە نێودەولەتییەکان. لەقەلامی بۇ ئەم رێتورتەدا حکومەتی هەریمی کوردستان بە یونامی راطیانوووە کە ئێبەرە یاسای کار لە لایەن وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی حکومەتی هەریمی کوردستانەو لەخو طیارو و ئێشەش بە ئێنجومەتی وەزیران کراوە بە نوسراوی فەرمی نەماری 5179 لە 2013 دا. لە هەمان کاتیشدا وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی حکومەتی هەریمی کوردستان رینامی نەماری 3 ی 2013 ی دەرکردوو کە ضەندین مەرجی دانووە بۇ ئەو کۆمئانیایە کە کریکاری کۆمەڵەکان دەهین. بەطویرەي ئەم رینامیە هەموو کریکارە کۆمەڵەکان لە هەریمی کوردستان ئێبەستی تۆمار بکەن. بەطویرەي داناکانی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی حکومەتی هەریمی کوردستان 15,000 کریکاری بیانی لە هەریمی کوردستان بە فەرمی تۆمارکراون وە حکومەتی هەریمی کوردستان بە ئێی یاسا دەستەبەرێ کۆمەلایەتی و تەندروستیان بۇ دابین دەکات ئەطەس بێت و لە وولاتی خوێان بۆیان نەکرا بێت. وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەلایەتی حکومەتی هەریمی کوردستان هەروەها هێلکی تەلەفۆنی راستەخۆي دامەزراندوووە بۇ هاوکاریکردنی کریکارە کۆمەڵەکان. ئێدانی طیزا بۇ بیانیەکان لە ریطای وەزارەتی ناوخواوە دەبێت بەئێی یاسای نەماری 118 ی سالی 1987 (کە لە هەریمی کوردستان هەموار کراوەتو) بەلام بۇ هاوالتیانی تری عیرافی دەرەوێ هەریمی کوردستان ئەو کارەکتیان لە ناسایش بۇ جێبەجێ دەکەیت

دەستەي سەرەخۆي مافەکانی مروۇطی هەریمی کوردستان

یونامی بتردوامة له ئیشکەشکردنی هاوکاری تەکنیکی بۆ دەستەي سەربەخۆي مافەکانی مرۆڤ بۆ جێبەجێکردنی ئه‌یامەکان. له مانگی ئایلولدا یونامی و دەستەي سەربەخۆي مافەکانی مرۆڤ و (یونین دێ ئێ) هەلسان بە سازدانی و وێرکەشێک بۆ ریکخستنی ئه‌یام و دیدي دەستەي سەربەخۆي مافەکانی مرۆڤ کە هەریەکە له کۆمسیۆنەکانی مافی مرۆڤي باشوري ئه‌فریقا و فەلەستین و کەندا ئییدا ئامادەبوون و ضەند بابەتیکیان ئیشکەش کرد شان بە شان لە تەمەل نوێنەرانێ کۆمسیۆنی بالایی مافەکانی مرۆڤ له عیراق.

له کانوونی یەکەم دەستەي سەربەخۆي مافەکانی مرۆڤ له هەریەمێ کوردستان یەکەم راتۆرتی سالانەي خۆي بۆ کردووە دەربارەي رەوشی مافی مرۆڤ له هەریەمێ کوردستان. راتۆرتەکه رومالی بابەتەکانی سەرۆکری یاسا و طرێووخانەکان، مافی ئافەرتان، مافی منداڵ، مافی کەمەندامان، کەمینە نەتەوايەتیەکان، ئاوارەکان و راپازارووەکان، ئازادی رادەبرین، مافی خۆبەند و تەندروستی کردبوو. راتۆرتەکه بەتایبەتی ضەند نیطەرانیەکی لهخۆ طرێبوو دەربارەي کەمی نەماری دادوهران، داواکارە طەشێتەکان و دادپاکی، بارودۆخی خراپێ ناو بێدینخانەکان و قەتەبەلگی و مامەلەي نەشیواو لە تەمەل راپارووەکان. راتۆرتەکه هەروەها تیشکی خستبوو سەر دەرپاکی حکومی له هاوکاری نەکردنیان لە تەمەل دەستەي سەربەخۆي مافەکانی مرۆڤ. راتۆرتەکه ضەند ئیشنیاریکی له خۆ طرێبوو وەک، دەرکردنی یان لەخۆ طرێتی ئروژە یاسای ئاراستنی منداڵ، هەموار کردنەوێ یاسای داواکاری طەشی، دەرکردنی تەشریعیەک بۆ طوڕینی سزای لە سیدارەدان بۆ زیندانی هەتا هەتایی و دەرکردنی رەشنووسی سیستەمی شێتەکان.

ئەلانی کاری هەریەمێ مافەکانی مرۆڤ له هەریەمێ کوردستان

حکومەتی هەریەمێ کوردستان بتردوامة له جێبەجێکردنی ئەلانی کاری هەریەمێ مافەکانی مرۆڤ کە له کانوونی دوووەمێ 2013 قووە دەستی ئیکراوە. له تشرینی یەکەم هەریەکە له وەزارەتەکانی ناوخۆ، کارو کاروباری کۆمەلایەتی، رۆشەنبیری و ئه‌نجومەنی دادویری راتۆرتی خۆیان ئیشکەشکردووە بە وەزارەتی مافی مرۆڤي عیراقي دەربارەي ضالاکێکانیان بۆ جێبەجێکردنی ئەلەکه. لەو دەستکەوتانەي کە له راتۆرتەکه دا هاتوووە دامەزراندنی دەستەي سەربەخۆي مافەکانی مرۆڤ له هەریەمێ کوردستان وە دامەزراندنی ئەکادیمیای دادویری وە دروستکردنی ضەند طرێووخانەکی تازە بۆ ئولیس وە ئیشکەشکردنی ئروژە یاسای بترەتار بوونەوێ بازرتانی بە مرۆڤ و یاسای ئاراستنی منداڵ وە هەروەها ضااکردن و بۆلۆکردنەوێ ریکەوتننامەي نیو دەولەتی بۆ مافی منداڵ بۆ ضوار زمانی ناوخۆ. زۆربەي ئەم ضالاکێانە له ئیش نوسینەوێ ئەم راتۆرتەدا کەوتووە بۆاری جێبەجێکردن و بتردوامیش بوو. هەروەها حکومەتی هەریەمێ کوردستان یاسای طەیشتن بە زانیاریەکانی له مانگی تەموزدا خستووە بۆاری جێبەجێکردنەوێ. هەروەها حکومەتی هەریەمێ کوردستان ضەند ئیوێریکی طرێتی دەستنیشان کردووە کە حکومەت بپتریتە بتر بۆ ئاراستنی مافی ئافەرتان لەم هەریەمەدا هەروێک لەسەر قووە بای لێوێ کراوە وەک ئیدانی دەسەلات له نیوێ دوووەمێ سالی 2013 دا له لایەن ئه‌نجومەنی وەزیرانەوێ بۆ بترێوێ بترایەتی توندوتیژی خیزانی بۆ لیکۆلینەوێ له کەیسەکانی توندوتیژی دێی ئافەرتان. هەروەها حکومەتی هەریەمێ کوردستان بتردوام بوو له نوێکردنەوێ داتابەسی تاییبەت بە وەزارەتی تەندروستی بۆ دیارکردنی ئامارەکانی ئیدایستیەکانی کەمەندامان.

یونامی زۆر بترێمی ئیشواری کردووە له ئروژەي بترێوێ ضوونی ئەلانی کار له هەریەمێ کوردستان.

ئیشوێ ضوونە تەشریعیەکان له هەریەمێ کوردستان

حکومەتی هەریەمێ کوردستان هیض ئروژە یاسایەکی تازەي نەتەخۆ طرێوێ وە هەموار کردووە کە ئیوێست بێت بە مافەکانی مرۆڤ. ئیشنیاریک هەبوو بۆ هەموار کردنەوێ یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەمەندامان و کەسانی خاوەن ئیدایستی تاییبەت یاسای دمارە (22 ی سالی 2011) بەلام نەبێرداوە بۆ ئه‌رلەمانی هەریەمێ کوردستان بۆ

تېروانىن. ئرۇدە ياساي ئېشنىاركراوي ئاراستنى مندالان تاكو كۇنايى مانطى كانوونى يەكەم لە ئەرلەمان ماوۋەتتە بۇ
تېروانىن.